

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

за освітньою програмою професійного спрямування

«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему: **«ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИНОРОБНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ
(НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ)»**

Виконавець:

студент 6 курсу 7 групи ФЕУП

Белік Володимир Владиславович _____

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Доброва Наталя Василівна _____

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Виноробство – перспективна галузь господарства в Україні із великими потенційними можливостями, історичними традиціями, значним кадровим, технологічним та науковим потенціалом. Одеський регіон славиться своїми виноробними традиціями, найбільшими площами виноградників та визнаними в Україні та за її межами виноробними брендами. Сьогодні виноробна галузь переживає найскладніший період за всю історію й потребує ґрунтовного аналізу, виваженої та системної політики управління. Негативні зміни у виноробній промисловості, зростання частки імпорту та зниження рівня конкурентоспроможності свідчать про необхідність вирішення галузевих проблем, що зумовлює актуальність теми кваліфікаційної роботи. Необхідність вивчення особливостей динаміки розвитку виноградарства і виноробної галузі є беззаперечною. Виноробство є однією з найважливіших складових світової економіки у цілому й України зокрема.

Також до факторів, що гальмують розвиток галузі на сучасному етапі, та вимагають термінового вирішення, слід віднести: створення великої кількості малих виноробних господарств, зростання рівня конкуренції на внутрішньому ринку, недостатнє регулювання діяльності виноробних підприємств на державному рівні щодо якості продукції, оподаткування, екології та інших аспектів; низький рівень продуктивності насаджень через садивний матеріал низьких селекційних категорій, невідповідність сортового складу виноградних насаджень вимогам виноробства; низька ефективність виробництва винограду, яка зумовлена високою долею старих та зріджених виноградних насаджень, що підвищує собівартість і знижує конкурентоспроможність вітчизняної виноробної продукції. Ці проблеми актуалізують обрану тему дослідження.

Серед публікацій з приводу теоретичних досліджень щодо розвитку виноробної галузі в Україні та світі, необхідно відзначити праці таких вітчизняних та іноземних науковців, як: В.О. Бойко Н.О. Аверчева, В.І. Ємцев, І.В. Ємцева, М.М. Ільчук, М.І. Дмитрук, В.М. Костенко, Ю.О. Лупенко, Л.А. Некрасова, К.І. Некрасова, В. Осипов, Л. Осипова, В.О. Обнявко та інші.

Мета кваліфікаційної роботи – теоретичні, методичні та прикладні аспекти розвитку виноробної галузі України на прикладі Одеського регіону.

Реалізація поставленої мети визначила необхідність вирішення наступних завдань:

- 1) визначити сутність та особливості виноробної галузі України;
- 2) дослідити законодавчо-правове забезпечення розвитку виноробної галузі України;
- 3) дослідити Міжнародний досвід розвитку виноробства;
- 4) проаналізувати стан і тенденції розвитку виноробства Одещини;
- 5) оцінити її зовнішнє та внутрішнє середовище галузі методами PEST та SWOT аналізу;

- 6) дослідити Експортно-імпортний баланс виноробної галузі України;
- 7) проаналізувати перспективи виноробної галузі Одеського регіону за допомогою використання моделі Коба-Дугласа;
- 8) дослідити проблеми, що стримують збалансований розвиток галузі;
- 9) обґрунтувати шляхи підвищення продуктивності функціонування виноробної галузі

Об'єкт дослідження – це процес обґрунтування напрямів розвитку виноробної галузі України на прикладі Одеського регіону

Предмет дослідження – це сукупність теоретичних та прикладних аспектів розвитку виноробної галузі Одеського регіону.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано систему загальнонаукових та специфічних методів дослідження.

Методи теоретичного узагальнення і порівняння (аналіз і синтез, індукція і дедукція) – для дослідження теоретичних та організаційних аспектів проблеми.

Методи зведення, групування та узагальнення, економіко-статистичні методи – для аналізу фінансової звітності, прогнозування показників розвитку та відображення тенденцій на ринку.

Методи оцінки зовнішнього та внутрішнього середовища SWOT та PEST.

Метод кореляційно-регресивного аналізу.

Обробка даних здійснювалася з використанням пакету EXCEL для Windows.

Інформаційною базою дослідження є наукові публікації та монографічні видання вітчизняних та закордонних вчених, нормативно-законодавчі акти України і інших країн, матеріали наукових конференцій і досліджень, звіти та аналітичні матеріали відповідних державних органів.

Структура та обсяг роботи: Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (62 найменування). Загальний обсяг роботи становить 85 сторінок. Основний зміст викладено на 79 сторінках. Робота містить 11 таблиць, 10 рисунків.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами проведених досліджень приймав участь у VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи»

Доброва Н.В., Белік В.В. Оцінка стану виноробної галузі Одеського регіону. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи*: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф., 23-24 вересня 2022 р. Одеса, 2022. С. 86–89.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «*Теоретико-методологічні аспекти розвитку виноробної галузі України*» надано характеристику виноробству, як перспективній галузі господарства України, розглянуто принципи виробництва вин та виноматеріалів, досліджено законодавчо-правове забезпечення галузі та міжнародний досвід виноробства.

У другому розділі «*Аналіз основних тенденцій розвитку виноробної галузі Одеського регіону*» проведено оцінку стану та тенденціям розвитку виноробства та здійснено аналіз зовнішнього середовища галузі, проаналізовано експортно-імпортний баланс.

У третьому розділі «*Перспективи розвитку виноробної галузі Одеського регіону*» проаналізовано перспективи галузі за допомогою кореляційно-регресійної моделі Кобба-Дугласа, досліджено проблеми та фактори, що стримують розвиток галузі, запропоновано шляхи оптимізації виноробної галузі України на прикладі Одеського регіону.

ВИСНОВКИ

Проведено дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Виноградарство та виноробство в Україні традиційно вважаються важливими видами економічної діяльності. Це зумовлено сприятливими кліматичними умовами і достатньою забезпеченістю трудовими та іншими ресурсами. Проте, на сьогодні стабільній та ефективній роботі виноробних підприємств перешкоджає численна кількість проблем, серед них: загальний кризовий стан економіки країни, низька забезпеченість сировиною переробних заводів, висока частка імпортової сировини, висока конкуренція, незахищеність вітчизняного виробника, відсутність належної підтримки з боку держави, невідповідна міжнародним стандартам якість виробленої продукції тощо.

Виноробна промисловість України представлена підприємствами первинного та вторинного виноробства. Основним видом сировини для виробництва вин є виноматеріали.

2. Виноградарсько-виноробний підкомплекс АПК визначається на рівні держави як перспективна складова реалізації економічного потенціалу країни. У «Галузевій Програмі розвитку виноградарства та виноробства України на період до 2025 року» від 21 липня 2008 р. № 444/74 передбачені пріоритетні напрями розвитку виноградно-виноробної галузі з урахуванням зональних і регіональних особливостей.

Вино є алкогольним напоєм, а виробництво алкогольних напоїв, відповідно до ч. 7 ст. 2 Закону № 481, здійснюється суб'єктами господарювання (у т. ч. іноземними суб'єктами господарювання, які діють через свої зареєстровані постійні представництва) незалежно від форм власності за наявності відповідної ліцензії.

3. Дослідження міжнародного досвіду розвитку виноробства свідчать, що завдяки політиці загальноєвропейської стандартизації продуктів винної промисловості, європейські держави починаючи з 1970х років зогли фундаментально змінити технологічний та класифікаційний підходи до виробництва вин і досягти надзвичайно високих показників в зовнішній торгівлі продуктами галузі. За даними Міжнародної організації виноградарства та виноробства (OIV), за 2020 рік до трійки лідерів експорту увійшли такі країни як Італія, що експортувала майже 21 мільйон гектолітрів цього напою, Іспанія (20,2 млн гл) та Франція з показником 13,6 млн гл.

4. Одеська область займає перше місце за площами виноградників, в ній розташовані 62,5% від всіх виноградників України. Кліматичні умови регіону є сприятливими для вирощування та переробки винограду.

В області спостерігається спад валового збору винограду починаючи з 2018 року, де темп від'ємний темп приросту складає 1277,3 тис. ц в 2021 році порівняно з піковими показниками останніх років в 2018 році. В цілому в Одеській області за період з 2017 до 2021 року валовий збір винограду всіх сортів зменшився на 33.38%. Крім того помітна тенденція переваги частки збору господарств населення над підприємствами, що свідчить про зменшення кількості та ефективності сільськогосподарських підприємств, при відносно сталій ефективності господарств населення.

5. Сильними сторонами галузі є наявність великих площ виноградників та сприятливі кліматичні умови для вирощування винограду, також невисока ціна на товари виноробної галузі в порівнянні з імпортними винами і стабільна, незважаючи на невідповідність європейським нормам, якість виноробної продукції. Проте відсутність належної державної підтримки спричинює зменшення площ виноградників, що в свою чергу є причиною значного зменшення виробництва виноматеріалів в цілому, є дуже вагомим фактором, що не тільки гальмує розвиток галузі, а й провокує її занепад.

6. Український ринок вина характеризується високою імпортозалежністю, та нездатністю забезпечити потреби населення силами внутрішнього виробництва. Сьогодні українські виноробні підприємства ще не вийшли на конкурентоспроможний рівень, що спричиняє низькі показники експорту виноробної продукції в порівнянні з імпортом.

Таке перевищення імпорту над експортом здійснює вкрай негативний вплив на Українське виробництво, оскільки імпорт частково заміщає долю вітчизняного виробництва на внутрішньому ринку. Судячи з загальних тенденцій, без втручання держави та стимулювання національного виробника, така ситуація буде спостерігатися і в майбутньому, тобто доля імпортової продукції на українському ринку буде зростати, тому що в Україні сьогодні склалися сприятливі умови для успішної діяльності імпортерів.

7. Аналіз параметрів, що характеризують отриману економіко-математичну модель, показав тісний взаємозв'язок між змінними функції. Результати проведення кореляційно-регресивного аналізу свідчать, що отримана економіко-математична модель є статистично надійною та можливою для використання під час аналізу і прогнозування.

За результатами, найбільше на обсяги виробництва вина впливають показник посівних площ винограду ($Var3 = 0,21714$), показник врожайності винограду ($Var4 = -0,02960$) та фактор часу ($Var5 = 0,54516$).

Розрахунок точкового прогнозу виробництва вина на базі тренду поліноміального типу показав, що цей показник у 2020 р. буде складати 7,8376 млн дал, при чому обрана лінія тренду достатньо точно описує варіацію емпіричних

даних. Прогнозне значення виробництва вина в Україні на 2021 р., отримане за допомогою STATISTICA7 від StatSoft складає 7,51813 млн дал.

Відхилення склало 4,25%, що каже про високу точність побудованих різними методами прогнозів.

8. Аналізуючи виноробство Одеського регіону, можна прослідкувати проблеми та тенденції, характерні для Української виноробної галузі в цілому.

Виноробство України стикнулося з низкою значущих проблем, що гальмують розвиток галузі, які загалом поділяються на політичні, економічні, сировинні та технологічні. Одними з найбільших проблем для виноробної галузі як Одещини, так і України в цілому є недостатня державна підтримка галузі, яка в тандемі з щорічно зростаючою часткою імпорту сировини та готової виноробної продукції спричиняють стрімке зниження обсягів вітчизняного виробництва вин, що в свою чергу є причиною скорочення площ виноградників, задіяних в виноробстві кадрів та загальну тенденцію до занепаду виноробства в Україні в остання роки.

9. Шляхи подолання кризового становища виноробства виходять із тих проблем, що були виділені під час проведення аналізу галузі. Незважаючи на наявну з 2008 року державну програму розвитку виноградарства та виноробства, підтримка від держави має збільшуватись щоб втримати галузь на плаву, адже виноградники потребують довгострокових капіталовкладень та значних коштів для підтримання в плодоносному стані. Крім того виноробство потребує нового підходу до стандартизації, що має спиратися на підхід європейських держав, зокрема запровадження районування сортів винограду, що призведе до підвищення врожайності, також виноробам слід звернути увагу на новітні технології, що можуть бути використані для оптимізації витрат підприємств та досягнення кращої якості готової виноробної продукції.

АНОТАЦІЯ

Беліка В.В. «Перспективи розвитку виноробної України (на прикладі Одеського регіону)».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за освітньою програмою професійного спрямування «Економіка, планування та управління бізнесом». Одеський національний економічний університет. м. Одеса, 2022 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – це процес обґрунтування напрямів розвитку виноробної галузі України на прикладі Одеського регіону

У роботі розглядаються теоретико-методологічні аспекти виноробства, як галузі, принципи виробництва, законодавчо-правове забезпечення та міжнародний досвід виноробства, надано характеристику сучасного стану та перспективи розвитку виноробної галузі Одеського регіону, визначено потенціал виноробства як галузі господарства України. Проаналізовано перспективи виноробної галузі Одеського регіону за допомогою кореляційно-регресійної моделі Кобба-Дугласа.

Виявлено головні проблеми виноробної галузі України та запропоновано шляхи їх усунення.

Ключові слова: вино, виноград, виноробна галузь, причорноморський виноробний регіон, виноробне підприємство, харчова промисловість, аналіз зовнішнього середовища, експорт, імпорт, попит населення, програма розвитку виноробства, ефективність функціонування виноробної галузі.

ANNOTATION

Bielik V. «Prospects for the development of wine industry in Ukraine (on the example of the Odesa region)».

Qualification work obtaining a master's degree in the specialty 076 «Entrepreneurship, trade and exchange activity» for the educational program «Economics, planning and business management». Odesa National Economic University. Odesa, 2022.

The master's qualification work consists of three sections. The object of the study is the wine industry of Ukraine based on the example of the Odesa region.

The paper examines the theoretical and methodological aspects of winemaking as an industry, principles of production, legislative and legal support and international experience of winemaking, provides a description of the current state and prospects for the development of the winemaking industry in the Odesa region, and determines the potential of winemaking as a branch of the Ukrainian economy. The prospects of the Odesa region's wine industry were analyzed using the Cobb-Douglas correlation-regression model. The main problems of the wine industry of Ukraine were identified and ways of their elimination were proposed.

Key words: wine, grapes, winemaking industry, Black Sea winemaking region, winemaking enterprise, food industry, analysis of the external environment, export, import, population demand, winemaking development program, efficiency of functioning of the winemaking industry.